

Χαρμολύπη (π. Αλέξανδρος Σμέμαν)

Για πολλούς, αν όχι για τους

περισσότερους από τους ορθόδοξους χριστιανούς, η Μεγάλη Σαρακοστή αποτελείται από έναν περιορισμένο αριθμό από τυπικούς κανόνες και διατάξεις όπου κυρίως επικρατεί το αρνητικό στοιχείο, όπως είναι : η αποχή από ορισμένα φαγητά, απαγόρευση της ψυχαγωγίας. Του χορού και ίσως κάθε θεάματος. Σε τέτοιο βαθμό δε είναι η αποξένωσή μας από το πραγματικό πνεύμα της Εκκλησίας ώστε μας είναι σχεδόν αδύνατον να καταλάβουμε ότι υπάρχει “κάτι άλλο” στη Μεγάλη Σαρακοστή κάτι χωρίς το οποίο όλες αυτές οι διατάξεις χάνουν πολύ από το νόημά τους. Αυτό το “κάτι άλλο” μπορούμε θαυμάσια να το περιγράψουμε σαν μια “ατμόσφαιρα” σαν ένα “κλίμα” μέσα στο οποίο μπαίνει κανείς, και πάνω απ’ όλα σαν μια κατάσταση του νου, της ψυχής και του πνεύματος η οποία για επτά εβδομάδες διαπερνά ολόκληρη τη ζωή μας. Ας τονίσουμε ακόμα μια φορά ότι ο σκοπός της Μεγάλης Σαρακοστής δεν είναι να μας επιβάλει πιεστικά μερικές τυπικές υποχρεώσεις, αλλά να “μαλακώσει” την καρδιά μας ώστε να μπορεί ν’ ανοιχτεί στις πραγματικότητες του πνεύματος, ν’ αποκτήσει την εμπειρία της κρυμμένης “δίψας και πείνας” για επικοινωνία με το Θεό.

Αυτή η “ατμόσφαιρα” της Μεγάλης Σαρακοστής, αυτή η ανεπανάληπτη “κατάσταση του νου” δημιουργείται βασικά με τη λατρεία, με τις ποικίλες εναλλαγές που παρουσιάζονται στη λειτουργική ζωή αυτής της περιόδου. Θεωρούμενες κάθε μια χωριστά αυτές οι εναλλαγές μπορεί να μας φανούν σαν ακατανόητες *ρουμπρίκες* (τυπικές διατάξεις), σαν επίσημοι κανονισμοί που εξωτερικά φαίνονται προσκολλημένοι στον τύπο αλλά αν τις εξετάσουμε σαν σύνολο μας αποκαλύπτουν και μας μεταδίδουν το πνεύμα της Μεγάλης Σαρακοστής : μας κάνουν να δούμε, να νιώσουμε και να βιώσουμε τη “χαρμολύπη” που είναι το πραγματικό μήνυμα και το δώρο της Μεγάλης Σαρακοστής. Μπορεί κανείς να πει, χωρίς να υπερβάλλει, ότι οι πνευματικοί πατέρες και οι ιεροί

υμνογράφοι, που συνέθεσαν τους ύμνους του Τριωδίου και οι οποίοι λίγο λίγο οργάνωσαν τη γενική δομή για όλες τις ακολουθίες της Μεγάλης Σαρακοστής, οι οποίοι στόλισαν τη λειτουργία των Προηγιασμένων Δώρων με μια ειδική ομορφιά που τόσο της ταιριάζει, διαθέτουν μια θαυμαστή κατανόηση της ανθρώπινης ψυχής. Αυτοί πραγματικά ήξεραν την τέχνη της μετάνοιας και, κάθε χρόνο στη διάρκεια της Μεγάλης Σαρακοστής, κάνουν αυτή την τέχνη προσιτή σε όποιον από μας έχει αυτιά για ν' ακούει και μάτια για να βλέπει.

Είπαμε ότι η γενική εντύπωση είναι αυτό που λέμε “χαρμολύπη”. Όταν κάποιος, έστω και αν έχει περιορισμένες γνώσεις για τη λατρεία, μπει στην Εκκλησία όσο διαρκούν οι ακολουθίες της Μεγάλης Σαρακοστής, σχεδόν αμέσως – είμαι βέβαιος – θα καταλάβει αυτή την κάπως αντιφατική έκφραση. Από τη μια μεριά, μια κάποια ήρεμη θλίψη διαποτίζει την ακολουθία : τα άμφια είναι σκούρα, οι ακολουθίες διαρκούν περισσότερο απ’ ό,τι συνήθως και είναι πιο μονότονες, σχεδόν δεν υπάρχει κίνηση. Τα αναγνώσματα και οι ψαλμοί εναλλάσσονται, αλλά παρ’ όλα αυτά φαίνεται σαν να μην “συμβαίνει” τίποτε : Σε τακτά διαστήματα ο Ιερέας βγαίνει από το ιερό και λέει πάντοτε την ίδια σύντομη ευχή και όλο το εκκλησίασμα συνοδεύει κάθε αίτηση αυτής της προσευχής με μετάνοιες. Έτσι για αρκετή ώρα στεκόμαστε σ’ αυτή τη μονοτονία, σ’ αυτή την ήρεμη θλίψη.

Αλλά κατόπιν αρχίζουμε να νιώθουμε ότι ακριβώς αυτή η παράταση και η μονοτονία μας χρειάζεται αν θέλουμε ν’ αποκτήσουμε εμπειρία από την κρυμμένη, και κατ’ αρχήν απαρατήρητη “επίδραση” της ακολουθίας. Σιγά σιγά αρχίζουμε να καταλαβαίνουμε ή μάλλον να αισθανόμαστε ότι αυτή η θλίψη στην πραγματικότητα είναι “ευθυμία” ότι μια μυστηριώδης μεταμόρφωση πρόκειται να συμβεί μέσα μας. Είναι σαν να φτάνουμε σ’ ένα μέρος όπου οι θόρυβοι και οι αναστατώσεις της ζωής του δρόμου και όλων όσων συνήθως γεμίζουν τις μέρες ακόμα και τις νύκτες μας, δεν έχουν δικαίωμα εισόδου, σ’ ένα μέρος όπου αυτά δεν έχουν καμιά δύναμη. Όλα όσα μας φαίνονται υπερβολικά σημαντικά ώστε να γεμίζουν το μυαλό μας, όλη αυτή η κατάσταση αγωνίας που μας έγινε ουσιαστικά δεύτερη φύση, εξαφανίζονται και αρχίζουμε να νιώθουμε ελεύθεροι, ανάλαφροι και ευτυχισμένοι. Δεν είναι η θορυβώδης και επιφανειακή ευτυχία που πηγαινοέρχεται είκοσι φορές τη μέρα και είναι πολύ εύθραυστη και φευγαλέα, αλλά είναι η βαθιά ευτυχία που έρχεται όχι από μια συγκεκριμένη και ειδική αιτία αλλά από την ψυχή μας που έχει, σύμφωνα με τα λόγια το Dostoyevsky, “αγγίζει έναν άλλο κόσμο”. Και αυτό που άγγιξε είναι καμωμένο από φως, ειρήνη και χαρά, από μια ανέκφραστη εμπιστοσύνη. Καταλαβαίνουμε λοιπόν γιατί οι ακολουθίες πρέπει να έχουν μεγάλη χρονική διάρκεια και να είναι κάπως μονότονες. Καταλαβαίνουμε ότι, απλούστατα, είναι αδύνατο να περάσουμε από μια συνηθισμένη κατάσταση του νου, καμωμένη σχεδόν αποκλειστικά από αναστατώσεις, συνωστισμό και

φροντίδες, και να φτάσουμε σ' αυτή τη νέα κατάσταση χωρίς να ηρεμήσουμε και χωρίς να αποκαταστήσουμε μέσα μας ένα βαθμό εσωτερικής σταθερότητας. Να γιατί εκείνοι που βλέπουν τις ακολουθίες της Εκκλησίας μόνο στα πλαίσια των "υποχρεώσεων" και που πάντοτε ρωτούν για το λιγότερο δυνατό ("πόσο συχνά πρέπει να πάμε στην Εκκλησία ; Κάθε πότε πρέπει να προσευχόμαστε;") δεν μπορούν ποτέ να καταλάβουν την αληθινή φύση της λατρείας, η οποία έχει σκοπό να μας μεταφέρει σ' ένα διαφορετικό κόσμο - στον κόσμο της Παρουσίας του Θεού! - Εκεί όμως μας μεταφέρει σιγά σιγά γιατί η πεσμένη μας φύση έχει χάσει την ικανότητα να μπαίνει στον κόσμο αυτό φυσικά.

Έτσι, όσο βιώνουμε αυτή τη μυστηριώδη ελευθερία, όσο γινόμαστε "ανάλαφροι και ειρηνικοί", η μονοτονία και η θλίψη των ακολουθιών αποκτούν μια καινούργια σημασία, μεταμορφώνονται. Μια εσωτερική ομορφιά τις φωτίζει σαν τη πρωινή ηλιαχτίδα που, ενώ ακόμα στην κοιλάδα είναι σκοτάδι, στις βουνοκορφές αρχίζει να φωτίζει. Αυτό το "φως" και η κρυφή χαρά έρχονται από τα επαναλαμβανόμενα "αλληλούια", από ολόκληρη τη μουσική απόχρωση της λατρείας της Μεγάλης Σαρακοστής. Αυτό που στην αρχή παρουσιάστηκε σαν μονοτονία τώρα αποκαλύπτεται σαν ειρήνη· ό,τι ακουγόταν σαν θλίψη βιώνεται τώρα σαν εντελώς πρώτη κίνηση της ψυχής να ξαναβρεί το χαμένο βάθος της. Γι' αυτό και ο πρώτος στίχος του "αλληλούια" διακηρύττει κάθε πρωί στη διάρκεια της Σαρακοστής : "εκ νυκτός ορθρίζει το πνεύμα μου προς σε, ο Θεός, διότι φως τα προστάγματά σου επί της γης".

"Χαρμολύπη" λοιπόν είναι η θλίψη για την εξορία μου, για την καταστροφή που έχω κάνει στη ζωή μου· είναι η χαρά για τη παρουσία του Θεού και τη συγνώμη Του, η χαρά για την ξαναγεννημένη επιθυμία για το Θεό, η ειρήνη από την επιστροφή στο σπίτι. Αυτή ακριβώς είναι η ατμόσφαιρα της λατρείας στην περίοδο της Μεγάλης Σαρακοστής. Τέτοια είναι η πρώτη και γενική επίδρασή της στην ψυχή μας.

ALEXANDER SCHMEMANN, *ΜΕΓΑΛΗ ΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΣΧΑ*, εκδ. ΑΚΡΙΤΑΣ, ΑΘΗΝΑ 1999, σ. 22 κ.ε.

Πηγή: tribonio.blogspot.gr